DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)
20. marts 1997 *

I sag C-323/95,

angående en anmodning, som Saarländische Oberlandesgericht (Tyskland) i medfør af EF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

David Charles Hayes,

Jeanette Karen Hayes

mod

Kronenberger GmbH i likvidation,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 6, stk. 1,

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, G.F. Mancini, og dommerne J.L. Murray, P.J.G. Kapteyn (refererende dommer), G. Hirsch og H. Ragnemalm,

* Processprog: tysk.

generaladvokat: A. La Pergola,
justitssekretær: R. Grass,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— David Charles Hayes og Jeanette Karen Hayes ved advokat Peter Dörrenbächer, St. Ingbert

— Kronenberger GmbH ved advokat Peter Schmitt, Dillingen

— den svenske regering ved afdelingschef Lotty Nordling og konsulenterne Kristina Holmgren og Cecilia Renfors, Handelsafdelingen, Udenrigsministeriet, som befuldmægtigede

— Det Forenede Kongeriges regering ved Stephen Braviner, Treasury Solicitor's Department, og barrister David Lloyd Jones, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent John Forman og Günter Wilms, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af den refererende dommers rapport,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 28. januar 1997,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 6. oktober 1995, indgået til Domstolen den 16. oktober 1995, har Saarländisches Oberlandesgericht i medfør af EF-traktatens artikel 177 forelagt et præjudicielt spørgsmål vedrørende fortolkningen af traktatens artikel 6, stk. 1.

2 Spørgsmålet er blevet rejst under en sag, som ægteparret Hayes som interessentskab efter engelsk ret (partnership) har anlagt mod det tyske selskab Kronenberger GmbH i likvidation (herefter »Kronenberger«) med påstand om betaling for leverede varer.

3 Sagsøgte i sagen for Saarländisches Oberlandesgericht, Kronenberger, fremsatte begæring om, at ægteparret Hayes skulle stille sikkerhed for sagsomkostningerne i overensstemmelse med § 110, stk. 1, i den tyske Zivilprozeßordnung (herefter »ZPO«).

4 I henhold til denne bestemmelse skal udenlandske statsborgere, der anlægger sag ved de tyske domstole, på sagsøgtes begæring stille sikkerhed for sagsomkostningerne (cautio judicatum solvi). § 110, stk. 2, nr. 1, i ZPO bestemmer imidlertid, at dette ikke gælder, såfremt sagsøgeren er statsborger i en stat, som ikke forlanger en sådan sikkerhed af tyske statsborgere.

5 Det fremgår i denne forbindelse af kendelsen fra Saarländisches Oberlandesgericht, at der i den seneste retspraksis i Det Forenede Kongerige ganske vist er en tendens til ikke længere at pålægge statsborgere fra Den Europæiske Unions medlemsstater at stille sikkerhed for sagsomkostninger, men at der ikke kan siges at være tale om en fast praksis, som sikrer den gensidighed, der kræves i henhold til § 110, stk. 2, nr. 1, i ZPO.

6 Desuden bestemmer artikel 14 i den tysk-britiske konvention af 20. marts 1928 om retsforhold, som igen blev sat i kraft den 1. januar 1953 (BGBl. 1953 II, s. 116), at statsborgere i en kontraherende stat kun er fritaget for at stille sikkerhed for sagsomkostninger, såfremt de har bopæl i det land, hvor de anlægger sag.

7 Endelig følger det af den europæiske bosættelseskonvention af 13. december 1955 (BGBl. 1959 II, s. 997), at alle statsborgere i de kontraherende stater er fritaget for at stille sikkerhed for sagsomkostninger, såfremt de har bopæl eller sædvanligt ophold i en af de kontraherende stater. Denne regel gælder dog ikke for statsborgere i Det Forenede Kongerige, som har taget forbehold i relation til konventionens artikel 27.

8 De fritagelser, der er hjemlet i disse konventioner, finder ikke anvendelse på ægteparret Hayes, som er statsborgere i Det Forenede Kongerige og ikke har bopæl eller gods i Tyskland.

9 Saarländisches Oberlandesgericht har under disse omstændigheder besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Bliver britiske statsborgere, der har anlagt sag ved en tysk civil ret mod et anpartsselskab (GmbH) med hjemsted i Tyskland med påstand om betaling af købsprisen for leverede varer, og som ikke har bopæl eller gods i Tyskland, udsat for forskelsbehandling på grundlag af nationalitet i strid med EØF-traktatens artikel 7, stk. 1, såfremt den kompetente tyske ret på sagsøgtes begæring i medfør af

§ 110 i den tyske Zivilprozeßordnung pålægger dem at stille sikkerhed for sagsomkostningerne?«

10 Med sit spørgsmål ønsker den nationale ret reelt at få oplyst, om det er i strid med EF-traktatens artikel 6, stk. 1 (tidligere EØF-traktatens artikel 7), at en medlemsstat A kræver, at en statsborger i en medlemsstat B, som ikke har bopæl eller gods i medlemsstat A, og som har anlagt sag ved en civil ret i medlemsstat A mod en af dennes statsborgere, skal stille sikkerhed for sagsomkostningerne (i det omfang, medlemsstat B kræver en tilsvarende sikkerhedsstillelse af statsborgere fra medlemsstat A), når dette ikke kan kræves af statsborgere i medlemsstat A, som ikke har gods eller bopæl dér.

Anvendelsesområdet for traktatens artikel 6, stk. 1

11 Traktatens artikel 6, stk. 1, lyder således: »Inden for denne traktats anvendelsesområde og med forbehold af dennes særlige bestemmelser er al forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet, forbudt.«

12 Det skal således først undersøges, om en bestemmelse i en medlemsstat, hvorefter statsborgere i en anden medlemsstat har pligt til at stille sikkerhed for sagsomkostningerne, hvis de vil anlægge sag mod en statsborger i førstnævnte medlemsstat eller et selskab med hjemsted dér, selv om der ikke gælder et sådant krav for den pågældende medlemsstats egne statsborgere, falder inden for traktatens anvendelsesområde.

13 Det fremgår af fast retspraksis, at det ganske vist, så længe der ikke er udstedt fællesskabsregler på området, tilkommer hver enkelt medlemsstat i sin interne retsorden at fastsatte procesreglerne for søgsmål med henblik på at sikre den fulde

beskyttelse af borgernes rettigheder efter fællesskabsretten, men at fællesskabsretten opstiller visse grænser for denne kompetence (dom af 19.11.1991, forenede sager C-6/90 og C-9/90, Francovich m.fl., Sml. I, s. 5357, præmis 42). Ved anvendelsen af sådanne lovbestemmelser må der således ikke udøves nogen forskelsbehandling over for de personer, som efter fællesskabsretten har krav på ligebehandling, eller gøres indskrænkninger i de grundlæggende friheder, som er sikret ved fællesskabsretten (dom af 2.2.1989, sag 186/87, Cowan, Sml. s. 195, præmis 19).

14 En national procesretlig regel som den ovenfor beskrevne kan påvirke den virksomhed, andre medlemsstaters erhvervsdrivende udøver på markedet i den pågældende medlemsstat. Den sigter ganske vist ikke i sig selv mod at regulere en erhvervsmæssig virksomhed, men den medfører, at andre medlemsstaters erhvervsdrivende stilles dårligere end landets egne statsborgere med hensyn til adgangen til at anlægge retssager. Når fællesskabsretten sikrer dem fri bevægelighed for varer og tjenesteydelser på fællesmarkedet, er det en konsekvens heraf, at de pågældende erhvervsdrivende har mulighed for at anlægge sag ved en medlemsstats domstole på samme vilkår som landets egne statsborgere med henblik på at få afgjort tvister, som deres erhvervsmæssige virksomhed kan give anledning til (dom af 26.9.1996, sag C-43/95, Data Delecta og Forsberg, Sml. I, s. 4661, præmis 13).

15 I sin dom af 1. juli 1993 i Hubbard-sagen (sag C-20/92, Sml. I, s. 3777) fastslog Domstolen, at EF-traktatens artikel 59 og 60 ikke er til hinder for, at en medlemsstat ved en bestemmelse som § 110 i ZPO kan forlange, at en person med bopæl i en anden medlemsstat, der under udøvelse af sit erhverv anlægger sag ved en indenlandsk domstol, skal stille sikkerhed for sagsomkostninger, blot fordi han er statsborger i en anden medlemsstat.

16 Som fastslået af Domstolen i dommen af 20. oktober 1993 i sagen Phil Collins m.fl. (forenede sager C-92/92 og C-326/92, Sml. I, s. 5145, præmis 27) og senere i dommen i sagen Data Delecta og Forsberg, præmis 14, er nationale lovbestemmelser,

der på grund af deres virkninger for udvekslingen af varer og tjenesteydelser inden for Fællesskabet henhører under traktatens anvendelsesområde, nødvendigvis underlagt det generelle forbud mod forskelsbehandling i traktatens artikel 6, stk. 1, uafhængigt af de særlige bestemmelser i traktatens artikel 30, 36, 59 og 66.

17 Det må herefter fastslås, at en national civilprocesretlig regel som den i hovedsagen omhandlede falder inden for traktatens anvendelsesområde i artikel 6, stk. 1's forstand, og er underlagt det generelle forbud mod forskelsbehandling i denne bestemmelse, i det omfang den — eventuelt blot indirekte — påvirker udvekslingen af varer og tjenesteydelser inden for Fællesskabet. En sådan påvirkning må bl.a. frygtes, hvis der kræves sikkerhedsstillelse for sagsomkostningerne i forbindelse med en sag om betaling for leverede varer (dommen i sagen Data Delecta og Forsberg, præmis 15).

Forskelsbehandling i traktatens artikel 6, stk. 1's forstand

18 Med forbuddet mod »al forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet«, indebærer traktatens artikel 6 et krav om fuld ligebehandling i medlemsstaterne af personer, der befinder sig i en situation, som er reguleret af fællesskabsretten, og statsborgerne i den pågældende medlemsstat.

19 Det er åbenbart, at en bestemmelse som den i hovedsagen omhandlede indebærer en direkte forskelsbehandling på grundlag af nationalitet. I henhold til en sådan bestemmelse kræver en medlemsstat nemlig ikke en sikkerhedsstillelse af sine egne statsborgere, selv om de ikke har gods eller bopæl i den pågældende stat.

20 Kronenberger og den svenske regering har imidlertid gjort gældende, at princippet om forbud mod forskelsbehandling ikke er til hinder for, at det kræves, at en udenlandsk sagsøger skal stille sikkerhed, såfremt en eventuel afgørelse, hvorved sagsøgeren dømmes til at betale sagens omkostninger, ikke vil kunne fuldbyrdes i det land, hvor han er hjemmehørende. I et sådant tilfælde er formålet med sikkerhedsstillelsen, at det undgås, at en udenlandsk sagsøger kan anlægge en retssag uden at løbe nogen økonomisk risiko, for det tilfælde at han taber sagen.

21 Den svenske regering har endvidere anført, at konventionerne af 27. september 1968 (EFT L 299, s. 32, herefter »Bruxelles-konventionen«) og af 16. september 1988 (EFT L 319, s. 9, herefter »Lugano-konventionen«) om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, ganske vist inden for deres anvendelsesområde gør regler om sikkerhedsstillelse for sagsomkostninger mindre nødvendige, men at almene hensyn kræver, at der opretholdes sådanne regler, idet der endnu ikke findes regler om fuldbyrdelse af en medlemsstats retsafgørelser i en anden medlemsstat, der gælder i hele Fællesskabet.

22 Disse argumenter kan ikke tiltrædes.

23 Ganske vist har visse medlemsstater endnu ikke tiltrådt Bruxelles-konventionen (Republikken Østrig, Republikken Finland og Kongeriget Sverige) eller Lugano-konventionen (Kongeriget Belgien og Den Hellenske Republik), og indtil alle medlemsstaterne har tiltrådt en af disse konventioner, er fuldbyrdelsen af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, ikke sikret i hele Fællesskabet. Der består således mellem visse medlemsstater en reel risiko for, at det er umuligt eller i det mindste betydeligt vanskeligere og forbundet med større omkostninger at fuldbyrde en dom, hvorved en ikke-hjemmehørende person er blevet dømt til at betale sagsomkostninger (jf. vedrørende fuldbyrdelse af straffesager, som ikke er omfattet af de nævnte konventioner, dom af 23.1.1997, sag C-29/95, Pastoors og Trans-Cap, Sml. I, s. 285, præmis 21).

24 Idet det findes ufornødent at undersøge, om denne situation kan begrunde, at der i de tilfælde, hvor der består en sådan risiko, kræves en sikkerhedsstillelse for sagsomkostninger af ikke-hjemmehørende personer, skal det blot bemærkes, at den omtvistede bestemmelse, for så vidt som den indebærer en forskellig behandling alt efter sagsøgerens nationalitet, ikke er i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet. Den er for det første ikke egnet til at sikre godtgørelse af sagsomkostningerne i enhver grænseoverskridende sag, for så vidt som der ikke kan kræves sikkerhedsstillelse af en tysk sagsøger, der ikke har bopæl i Tyskland og ikke har nogen ejendele dér. For det andet står den ikke i rimeligt forhold til det forfulgte mål, for så vidt som en ikke-tysk sagsøger, der har bopæl og ejendele i Tyskland, også kan pålægges at stille sikkerhed.

25 Det forelagte spørgsmål skal herefter besvares med, at EF-traktatens artikel 6, stk. 1, skal fortolkes således, at det er i strid med bestemmelsen, at en medlemsstat kræver, at en statsborger i en anden medlemsstat, som har anlagt sag ved en civil ret i førstnævnte medlemsstat mod en af dennes statsborgere, skal stille sikkerhed for sagsomkostningerne, når dette ikke kan kræves af statsborgere i den pågældende medlemsstat, som ikke har gods eller bopæl dér, og sagen har sammenhæng med udøvelsen af grundlæggende friheder, som er sikret ved fællesskabsretten.

Sagens omkostninger

26 De udgifter, der er afholdt af den svenske regering og Det Forenede Kongeriges regering samt af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

vedrørende det spørgsmål, der er forelagt af Saarländisches Oberlandesgericht ved kendelse af 6. oktober 1995, for ret:

EF-traktatens artikel 6, stk. 1, skal fortolkes således, at det er i strid med bestemmelsen, at en medlemsstat kræver, at en statsborger i en anden medlemsstat, som har anlagt sag ved en civil ret i førstnævnte medlemsstat mod en af dennes statsborgere, skal stille sikkerhed for sagsomkostningerne, når dette ikke kan kræves af statsborgere i den pågældende medlemsstat, som ikke har gods eller bopæl dér, og sagen har sammenhæng med udøvelsen af grundlæggende friheder, som er sikret ved fællesskabsretten.

Mancini Murray Kapteyn

Hirsch Ragnemalm

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 20. marts 1997.

R. Grass G.F. Mancini

Justitssekretær Formand for Sjette Afdeling